

Kommittémotion

Motion till riksdagen 2017/18:4071

av Johan Forssell m.fl. (M, C, L, KD)

med anledning av prop. 2017/18:150 Ändrade regler om retroaktivitet avseende efterlevandestöd

Förslag till riksdagsbeslut

Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att skärpa regelverket för efterlevandestöd och tillkännager detta för regeringen.

Bakgrund

Efterlevandestödet är en bosättningsbaserad förmån som syftar till att barn som förlorat en av, eller båda, sina föräldrar ska garanteras en viss lägsta ekonomisk nivå. Rätten till efterlevandestöd gäller även barn vars förälder är försvunnen om det kan antas att denne har avlidit. Stödet får betalas ut utan ansökan, men om barnets avlidna föräldrar inte var bosatta i Sverige vid tiden för dödsfallet måste barnet ansöka om stöd.

När efterlevandestödet konstruerades var utgångspunkten att barn till en avliden förälder i princip ska få samma grundskydd som barn till särlevande föräldrar (som får underhållsstöd). På senare år har prognosen för efterlevandestöd ökat, dels till följd av fler nyanlända barn vars ena eller båda föräldrar saknas, men också beroende på ändrad praxis sedan våren 2014 som innebär att intyg från andra länder inte längre är ett absolut krav för att beviljas efterlevandestöd. Men anledning av denna utveckling gav regeringen, genom regleringsbrevet, år 2016 Försäkringskassan och Pensionsmyndigheten i uppdrag att kartlägga hur nyanlända flickor och pojkar, vars ena eller båda föräldrar är avlidna eller saknas, söker och får underhållsstöd respektive efterlevandestöd. I kartläggningen framhåller dessa myndigheter att det föreligger skillnader vad gäller rätt till underhållsstöd respektive efterlevandestöd. Myndigheterna framhöll vidare att detta kan ifrågasättas då de båda stödformerna har samma syfte, och en harmonisering av vissa regler ansågs därför påkallad.

Två punkter där förmånerna skiljer sig åt är med avseende på möjligheten att få respektive stöd utbetalat retroaktivt och huruvida det finns rätt att erhålla respektive stöd

för den som bor i familjehem, stödboende eller HVB-hem och därmed har sin omsorg och försörjning tillgodosedd av kommunen enligt socialtjänstlagen.

Retroaktivitet i efterlevandestödet

I den hänvisade kartläggningen föreslår Försäkringskassan och Pensionsmyndigheten att det ska utredas om efterlevandestöd, i de fall barnet inte har rätt till någon barnpension, inte ska betalas ut för längre tid tillbaka än en månad före ansökningsmånaden. Detta kan jämföras med hur det ser ut i dag, då efterlevandestöd kan beviljas som längst 24 månader före ansökningsmånaden samtidigt som underhållsstöd kan beviljas retroaktivt som längst en månad tillbaka.

Med anledning av förslagen i Pensionsmyndighetens och Försäkringskassans kartläggning tillsatte regeringen en arbetsgrupp inom Socialdepartementet som fick i uppdrag att genomföra en översyn av regelverket för efterlevandestöd. Utredningen konstaterade (Ds 2017:11) att det under de senaste åren skett en oförutsedd kraftig ökning av antalet beviljade efterlevandestöd till barn, framför allt gällande retroaktivt utbetalt efterlevandestöd för den grupp där ansökan krävs. Utredningen lämnade ett förslag som innebär att retroaktiviteten för utbetalning av efterlevandestöd, i de fall ansökan krävs, inte får lämnas för längre tid tillbaka än en månad före ansökningsdatum. Promemorian hänvisade till Pensionsmyndighetens och Försäkringskassans kartläggning, vilken alltså drog samma slutsats.

I proposition 2017/18:150 har regeringen valt att inte gå vidare med denna arbetsgrupps förslag. Regeringen hänvisar till att en månads retroaktivitet skulle innebära att det efterlevande barnet skulle vara tvungen att ansöka om efterlevandestöd i relativt nära anslutning till att rätten till förmånen inträder för att inte gå miste om ersättning. Regeringen föreslår i stället en lagstadgad retroaktivitet om sex månader.

Ytterligare skärpning av regelverket

Allianspartierna menar att regeringen här gör en felaktig avvägning och anser att retroaktiviteten i stället bör kortas till en månad, i enlighet med vad som föreslagits såväl av Försäkringskassan och Pensionsmyndigheten som i departementsskrivelsen 2017:11. Allianspartierna instämmer i vad dessa instanser framfört vad gäller att en längre retroaktivitet i efterlevandestödet skulle kunna vara ett incitament för att lämna felaktiga uppgifter för att få efterlevandestöd. Utöver detta finns det en klar poäng i att harmonisera regelverket för efterlevandestödet med det som gäller för underhållsstödet.

I sin gemensamma kartläggning föreslog Försäkringskassan och Pensionsmyndigheten även att det bör utredas om efterlevandestöd inte ska betalas ut när barnet bor i familjehem, stödboende eller HVB-hem. Även här gör myndigheterna en jämförelse med de regler som gäller för underhållsstödet, vilket inte ska betalas ut om barnet vårdas i familjehem, stödboende eller HVB-hem inom socialtjänsten (106 kap. 8 § SFB) eftersom barnet då i stället får sin försörjning tillgodosedd av kommunen.

I Ds 2017:11 berörs detta bara kortfattat. Dock konstateras dels att det till Socialdepartementet har inkommit förfrågningar om klargöranden från kommuner där man särskilt lyfter fram problemet med de barn som beviljats efterlevandestöd när

kommunen samtidigt står för barnets hela omvårdnad, eftersom detta ”kan leda till att stat och kommun betalar ut medel för samma sak två gånger”. Dels uttalar arbetsgruppen bakom skrivelsen att det behövs ytterligare analys för att kunna bedöma om förändringar av efterlevandestödet krävs för de barn som beviljas efterlevandestöd och som får sin omsorg och försörjning enligt socialtjänstlagen. Allianspartierna menar att ovanstående problembeskrivning behöver få ett snabbt svar och att regeringen därför snarast måste gå vidare med denna analys och utreda om efterlevandestöd inte ska betalas ut när barnet bor i familjehem, stödboende eller HVB-hem.

Johan Forssell (M)

Solveig Zander (C)

Aron Modig (KD)

Emma Carlsson Löfdahl (L)